

Turbuly Lilla

Vers – szőnyeg – szövet

(Molnár Krisztina Rita Különlét c. kötetéről)

Tíz év termését foglalja magába Molnár Krisztina Rita második verseskötete, az 1998-as *Közelkép*et követő *Különlét*. Hatvanhét vers egy évtized alatt. Arra utal, hogy a szerző jól megválogatja, mikor és miről ír verset, nem fog „könnyelműen a húrok pengetéséhez”. Rokonszenves költői magatartás ez, akkor is, sőt, annál inkább, hogy tudjuk jól, nem felel meg az állandó jelenlét bővületében élő irodalmi közfelfogásnak. Ez a hatvanhét vers ugyanakkor úgy szólal meg egy saját, összetéveszthetetlen hangon, hogy közben nem csak tartalmilag és formailag rajzol ki egy sokoldalú és sokszínű költészetet, de a versek mögött megbúvó lírai énről is sok mindent elárul. (Mielőtt tovább haladnék, egy zárójeles megjegyzés: amikor lírai énről beszélek, azon csak és kizárólag a versekből kibontakozó, a szerző által konstruált személyiséget értem, függetlenül attól, hogy a kötetből kiolvasható „életrajzi tények”, ahogy a kezdővers mondja, mutatnak-e egyezést, és ha igen, mely pontokon a fülszövegben olvasható, a szerzőre vonatkozó biográfiai adatokkal. Éppen azért hangsúlyozom ezt, mert nem tartom szerencsésnek a fordított irányú kiindulást, ami időnként a „női költészet” egyneműnek és elsősorban a biológiai nem által meghatározottnak vélt nagy közös kalapjába történő besoroláshoz vezet.)

Ez a lírai én mutatkozik be a nyitóversben, a *Kávé Bonnie-val* címűben, felvillantva mindjárt személyiségének két ellentétes pólusát, a szelidséget és a vadságot. Az idillikus kerti jelenetben a kávézó Bonnie (feltehetően a *Bonnie és Clyde* című, mára klasszikussá vált gengszterfilmből a névkölcsönzés) előbb bevallja: „igaz. Hogy olykor vad vagyok. / Ilyenkor élesebb tekintetem, / de szótlanabb leszek, / nem is tudom, mit kéne mondanom.”. Ez a Bonnie egyszerre érzi magában a gengszterlány indulatait és a készletét, hogy senki se lássa ezt a másikat, a hétköznapi szelídtől oly nagyon elűtő arcát: „a vége mindig az, / hogy annyira, / de annyira – ne lásson ember így -, / be kéne bújni bárhova.”. A záróvers, *A szőnyegminta megnyugtat*, ugyanezt a kettősséget mutatja fel: a vadság és a nyugalom, vagy inkább a nyugalomra vágyás kettősségét, (szövé)keretbe zárva a

könyvben lévő költeményeket.

A szőnyeg egyébként az egész kötet metaforájának is tekinthető. Egyrészt, mert az átgondolt szerkezet rokonítható egy aprólékos gonddal szőtt szőnyeg világos geometriájával, másrészt, mert az egyes ciklusokban olvasható, különböző témakörök köré rendeződő versek színes, de harmonikus és egységes hatású köteté „szövílnék” Molnár Krisztina Rita „szövőszékén”. És hogy a kézművességnél maradjunk: a kötetet illusztráló képek, Simonyi Cecília munkái, finom színeikkel, természetközeli, organikus formavilágukkal szépen illeszkednek ehhez a költői világhoz. A *Különlét* amúgy, mint könyvészeti alkotás is ritka kivételnek számít a manapság megjelenő verseskötetek többségének (többnyire anyagi korlátok által diktált) puritán külcsínéhez képest, nagyvonalú tördelésével, jól kiválasztott betűformáival, levegős eleganciájával.

Ahogy említettem, a versciklusok egy-egy témakör mentén szerveződnek, de ez nem jelent szigorú kategorizálást, inkább csak nagyvonalú iránymutatást. Az első talán úgy jellemezhető, hogy a találkozások, „kihallgatott” beszélgetések és az hommage-versek gyűjtőhelye. Mindazoké tehát, amelyek az elődökhöz, a hagyományhoz való kapcsolódásról szólnak. Valahogy úgy, ahogy a *Velázquez-trükk* című versben áll: „Nem egyedül, / mert virtuálisan / együtt vagyunk, / József A., / Sebő meg én, / jól elénekelgetünk / hármásban így.”. Akkor is, ha a képen csak egyetlen ember látszik. Ez a kapcsolódás azonban korántsem jelent feltétlen, kritikátlan elfogadást, az elődökkel lehet vitázni is, ahogy ezt a *Levél Jacquesnak* teszi, amikor a Rousseau által élettelen tárgyakra alkalmazott magántulajdon fogalmát kiterjeszti az ember saját maga feletti „tulajdonlására”, vagyis önmagunkra. Ugyanezt a dilemmát, az individuális lét és a másoknak szentelt élet dilemmáját vetíti ki a *Pál apostol és az ifjú Werther véletlen beszélgetése* című vers. Hogy Molnár Krisztina Rita költészetének fontos ihletője a zene, azt könnyű kihallani a verssorok lüktetéséből, de az *Alámerülve* című versben, Askenazi és Chopin kapcsán konkrétan is ír közös „repüléseikről”. (Még ehhez a vershez: milyen

egyszerű és szép zárlat lenne a „Hullám sodor ki. / A part szürke homok. / (Fekszem, bársony. / Mozdulok, karistol.)” versszak. Az utolsó három sor továbbviszi a verset a kelleténél, ironikusnak és melodramatikusnak egyaránt értelmezhető irányba: „Ahányszor visszatérek, / csendben csorog szívemből / - szőnyegre, padlóra – a vér.”.) A költőelődökre rátérve: a már említett József Attila mellett megidéztetik Babits és – kétszer is – Kosztolányi. (A nekik szánt hexameteres sírfeliratokat egyébként a Nemzeti Sírkert verspályázatának köszönhetjük. Jó példa ez arra, hogy a Múzsát időnként nem árt egy-egy gondolatébresztő pályázattal, meg a hozzá tartozó pályázati határidővel inspirálni...)

A finom, minden kis részletében átgondolt szerkesztés szép példája, hogy az egységek utolsó verse már kifele mutat a ciklusból, „*Átemel*”, hogy egy verscímet idézzek, mégpedig általában úgy, hogy ismét a lírai énré irányítja a figyelmet. Ilyen például az első egységet lezáró *Nézz farkasszemet*, amelyben a lírai én félig játékosan, félig komolyan „összevonja szemöldökét”, és képzel magának/magáról „egy nagyon szikár, / mondhatni hűvös / keményszavú / nőszemélyt”. A nyitóversből megismert szerepjáték itt iróniával, játékosággal egészül ki.

A valláshoz, Istenhez való viszony áll a második ciklus középpontjában. Közvetlenségével, keresetlenségével hat a *Dorombolás* című, valóban dorombolás ima: „Miatyánk, mondom én, / drr, drr mondja Cirmi, / a bűnömet megbocsásd, / drr, bizony, mondja Cirmi”. A ciklus és talán az egész kötet egyik legerősebb verse az isteni megnyilatkozást kérő-követelő *Legyél penész*. Az aforizmatikus tömörségű, mégis lezáratlan, és ezzel nyitva hagyott mondattal továbbgondolásra készítő, a generációk folytonosságát és a közöttük lévő rianásokat egyaránt érzékeltető *Félelem* címűt teljes egészében idézem: „Dédanyám: Istenem, én úgy félek tőled. / Nagyanyám: Úgy félnék, ha nem lennél. / Anyám: Úgy félek, hogy nem vagy.”.

A harmadik ciklus a szerelemé. Nyitódarabja, a nibelungizált alexandrinban íródott, fülbe mászóan dallamos *Magdaléna énekelte volna* könnyed ritmusa ellenére nagyon is súlyos kérdésekről, az asszonyi szeretetről és gondoskodásról, valamint a gyászról és az elengedésről szól: „tudom, hogy meg sem ismer, / olyan nagyon fehér lett, / magára hagyta Isten, / magamra hagy ma végleg.”. A műfaji és hangulati sokszínűség, ahogy az egész kötetet, úgy ezt az egységet is jellemzi. A versek között találunk virágénekeket, könnyed szójátéokra épülő verset (*Kicsi ti, kicsi tá*), a modern kori lovagokról szóló keserűes, ironikus költeményt (*Lovagok*). És itt olvasható az a vers is, a *Magány*, ami viselhetné a kötet címét is. Ahogy az annak idején, a könyvbemutatón elhangzott, a *Különlet* eredetileg egy vers címe volt (a

szerező nem árulta el, hogy melyiké), és azért keresztelte át, mert nem szeretete volna, ha címadó versként kiemelt szerepet kap a kötetben, holott nem szánt neki ilyet. Csak találgatok, persze, de az én tippem az, hogy ez az a bizonyos átkeresztelt vers. Hiszen a *Magány* első szinten arról a mindennapi élethelyzetről szól, amikor a család férfitagjai meccset néznek, a futball iránt semmi érdeklődést nem mutató asszony pedig kirekesztetnek érzi magát: „Távol tőlük, / elhagyott hősnő / bolyongok az üres / kastélyszobákban”. Szól persze az emberi léttel együtt járó, a magánytól megkülönböztetendő, elkerülhetetlen egyedüllétről, önmagunkba zártságról, arról a fajta, kapcsolatainkban is mindig jelenlévő különletről is, amiről a kötet címe, de magam is szerencsésnek gondolom, hogy ezt a kötet egészéből leszűrődő tapasztalatot a szerző nem kötötte egyetlen vershez.

Több vers foglalkozik – főleg a negyedik ciklusban – „az éji folyó csillagával”, hogy én is a Molnár Krisztina Rita által többször megidézett József Attilát említem, vagyis a költészettel magával és a költői szerepvállalással. Hol könnyedén (*Mit küld*), hol Babitsot idézve, vívódva (*Jön-e a cet?*). Többnyire pedig bizonytalanul, kérdéseket felvetve és egyetlen választ persze nem találva. Íme egy ironikus változat a „Mert hova is nézzen a költő?” kérdésre: „Tán lebegjen. / Égre, földre lesben.” (*Égre, földre lesben*).

Az ötödik és a hatodik ciklus a gyermekkor és a mindennapok világába kalauzolja az olvasót, ahol a lírai én megküzd és megbékél szereteteinek elvesztésével (*Rossz rulett; Mint a remény*), az önként elhagyott, mégis hiányzó várossal (*Itt van csipkebogyó*), de még „az erőszakos tehén” szomszédasszonnyal is (*Ki csókol homlokodon engem?*). Rokonszenves mikrovilág ez kaporlevessel, krumpli- és seprűarusokkal, verebekkel, mégsem felhőtlen idill, hanem az éles szemű, „földre is leső” költő helyzetjelentése.

A záróciklus a *Térből síkba át* címet viseli, idézve a már említett, *Aszönyegminta megnyugtat* című költeményből. De ugyanígy: „Két sík nyugalma vonz, / a gömbök megriasztanak, / komoly veszély három dimenzió” – olvashatjuk a *Pont* című versben. Úgy gondolom, itt a papírra átmentett, költészetbe párolt életről, valóságról van szó. Vagy, ha úgy tetszik, a tarka valóság szálainak összerendezéséről, versszőnyegbe szövéséről, amit aztán az olvasó sokáig és sokfelől nézegethet, mert mindig új – hol megnyugtató, hol felzaklató, de a befogadóra mindig hatással bíró – mintázatokat rajzol ki.

(A Pont Kiadó és az Ikerhold Kiadó közös kiadása, Budapest, 2008.)